

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BARTIN'IN EKONOMİK YAPISI

R. ARSLAN* -A. TAKIM**

Özet

Bu çalışmanın amacı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Bartın ilinin Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ekonomik yapısını incelemektir. Çalışmada incelenen yıllara ait veri yetersizliği temel kısıtlayıcı faktör olarak görülmüş, bu yüzden, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 1927 yılında hazırlanan Osmanlıca "Bartın Rehberi" çalışmanın temel kaynağını oluşturmuştur. Araştırma, genel tarama ve temel kaynak üzerinde metin analizi şeklinde olmuştur. Bu şekilde, tarihi veriler tek tek gözden geçirilerek önemli bulgular elde edilmiş, bu bulgulardan, ilin ekonomik yapısını yansıtan tarım, hayvancılık, ormancılık ve ticaret gibi ekonomik göstergeler irdelenmiştir. İncelenen dönemde, ilde, ticaretin yeterli düzeyde olmadığı, sanayinin fazla gelişme göstermediği, tarım ve hayvancılık bakımından bölgede kendi kendine yeterli bir ekonomik yapının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bartın, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın, 1927'de Bartın'ın Ekonomik Yapısı, Bartın Rehberi.

Abstract

This study aims at examining the economic structure of Bartın city during the first years of the Republic. "Bartın Guide" in Ottoman Turkish prepared by Chamber of Commerce and Industry of Bartın in 1927 constituted the basic source for the study. The research was in the form of text analysis over basic source. From Historical data important findings were obtained. Economic indicators such as agriculture, livestock, forestry and trade that reflect the economic structure of the city were scrutinized from among these findings. It was concluded in the examined period that trade and industry was not developed much and the city had a self-sufficient economic structure in terms of agriculture and livestock.

Key words: Bartın, Bartın in the first years of the Republic, Economic Structure of Bartın in 1927, Bartın Guide

*Yrd. Doç. Dr. Ramazan Arslan, Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı, rarslan@bartin.edu.tr

**Yrd. Doç. Dr. Abdullah Takım, Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Politikası Anabilim Dalı, atkim@bartin.edu.tr

Önemli bir kıyı kenti olan Bartın, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Bartın adı, mitolojik değer taşıyan bir rivayete göre Yunanca bir kelime olan ve "ırmak" anlamına gelen "Partenyos"dan gelmektedir. Tarihin çeşitli dönemlerinde birçok devletin hâkimiyetine giren Bartın, Osmanlı Devleti'nin yedinci padişahı Fatih Sultan Mehmet'in 1460 yılında, günümüzde Bartın ilinin bir ilçesi konumunda olan, Amasra'yı fethetmesiyle Osmanlı topraklarına kesin olarak katılmıştır (Bartın Rehberi, 1927:8).

18.yüzyılın ortalarında ormanlık alandan ibaret olan Bartın'a, gemilerle gelen insanlar on iki ev kadar bir mahalle kurmuşlardır. Daha sonra etrafta bulunan köylerle birlikte bu bölgeye "On İki Divan" adı verilmiştir. İlerleyen dönemlerde bu isim "Saltuk Eli" olarak değiştirilmiş ve daha sonra da Bartın olarak isimlendirilmiştir (Bartın Rehberi, 1927:8).

Bartın, Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı Bolu Sancağı sınırları içinde yer almış ve 1867 yılında kaza statüsü kazanmış, 1876 yılında Belediye teşkilatı kurulmuştur. 1920 yılında Zonguldak Mutasarrıflığına bağlanan Bartın, 1924 yılında Zonguldak'ın il olmasıyla bu ilin ilçesi haline gelmiş ve 1991 tarihinde il statüsüne kavuşmuştur. Bartın'ın günümüzde Merkez, Amasra, Ulus ve Kurucasıle olmak üzere 4 ilçesi, Arıt Kozcağız, Kumluca ve Abdipaşa beldeleriyle 9 Belediye ve 262 köyü bulunmaktadır (Bartın Valiliği. www.bartın.gov.tr (25.12.2012)).

2. BARTIN İLİNE AİT EKONOMİK GÖSTERGELER

2.1 Tarım

Tarım, kırsal kesimde yaşayan halkın geçim kaynağını sağlamada önemli bir sektördür. Tarım kesimi dar anlamda, çiftçilik, ormancılık ve balıkçılığın her türünü içine almaktadır. Sanayileşme sürecinde ise tarım kesimi; kurumsal, davranış biçimleri ve toplumsal yaşam düzeyinde ele alınmaktadır. Bundan dolayıdır ki birçok kalkınma modellerinde tarımsal faktörlerin kalkınmada oynayabileceği rol üzerine durulmuştur (İlkin 1988:159).

Az gelişmiş ülkelerin iktisadi kalkınmalarında, önemli rol oynayan tarım sektörü, sanayinin hammadde ihtiyacı, kentlerde yaşayan insanların gıda ihtiyacının karşılanması gibi katkılar yanında, tarım ürünleri ihracı sağlayarak döviz olanakları, sermaye birikimi, iç pazarın genişlemesinde belirleyici rol oynaması gibi katkılar da sağlamaktadır (Kaynak 2009:228-229). Bu katkılar, söz konusu ülkelerde üretim artışına neden olarak ülke kalkınmasında önemli rol oynarlar. Bir ülkenin üretim hacminde meydana gelen reel artışlar ise, iktisadi kalkınmadan başka bir şey değildir (Köklü 1976:138). Bu çalışmada Bartın iline ait tarımsal göstergeler, tarımsal üretim ve bileşimi, tarımsal işletmeler ve üretim harcamaları başlıkları altında ele alınacaktır.

2.1.1. Tarımsal Üretim ve Bileşimi

Başta temel ihtiyaçlar olan yeme, içme, giyinme, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik tüm çabalar, insanlık tarihi kadar eskidir. Üretim ise, gereksinimlerimizi doğrudan veya dolaylı olarak karşılayan mal ve hizmetleri meydana getirmek için harcanan çabaların tümüdür (Karakayalı 1989:141).

Tarihi süreçte olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nda da tarımsal üretim, esas olarak buğday ve arpa etrafında şekillenmişti. Çiftlik arazinin büyüklüğünü ve üretim kapasitesini, tarımsal örgütlenmenin temeli olan köylünün emeği ve bir boyunduruk öküz belirliyordu. Köylü aile çiftliği, en etkin üretim sistemiydi. Emeğin kaynağı, ailenin kendisiydi. Ekonomik yapı, yalnızca çalışan ailelerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelikti (İnalçık ve Quataert 1997:187; Güran 1998:56).

Osmanlıda çiftçi nüfusu, geçimlik düzeyde üretim yapmaya zorlayan ve üretim artışını engelleyen faktörlerin başında taşıma imkânlarının sınırlı olması ve taşıma maliyetlerinin yüksekliği gelmekteydi (Güran, Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910 1988:230). Üretim, daha çok geçimlik ürünlerin üretilmesine yönelik yapılmış, üretici kesim, tarımsal yapının temelini oluşturmuştur. Yetişen ürünlerin başında hububat, hububat içinde ise ilk sırada temel gıda maddesi olan ekmeğin üretiminde kullanılan buğday ile hayvan yiyeceği arpa gelmektedir (Kütükoğlu 2000:138).

19. Yüzyılın başlarında, geleneksel teknolojinin kullanıldığı tarım ve tarım dışı üretim faaliyetlerinde, kapitalizm öncesi üretim ilişkileri etkindi. 20. Yüzyıl başlarında Osmanlı ekonomisi, büyük ölçüde tarıma dayanan, dünya pazarlarına ve yabancı sermayeye açılmış bir yapı gösteriyordu (Pamuk 1999:289-293).

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarım politikası, tarımsal ürünle uğraşanları korumaktan çok, tüketicinin gıda ihtiyacını düşük fiyatlardan almasını garanti etmeyi amaçlamıştır. (Yavuz 2000:11). Cumhuriyet dönemine geldiğinde, tarımla ilgili pek çok politika olmakla birlikte ilk önemli politikaları arasında 1925'te Aşar vergisinin kaldırılması¹ ve 1926 yılında Medeni Kanununun kabulü ile çiftçilerin toprak mülkiyeti hakkının resmen gerçekleştirilmesi sayılabilir. Bu iki politikanın başlangıçta çiftçilere olan yararları yanında sonraki yıllarda miras yoluyla arazilerin parçalanması ve ekonomik olmayan işletmelerin ortaya çıkması gibi mahsurları da ortaya çıkmıştır. İlk yıllarda tüketicilerin yararına ucuz buğday ve ekmeğin politikası uygulanmış, buğday fiyatlarının yükselmemesi için İktisat Bakanlığı tarafından buğday ithal edilip piyasaya sürülmüştür (Yavuz 2000:11).

Türkiye'de tarımla ilgili ilk genel sayım 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayımda "çiftçi aileleri, ekili alanlar, üretim miktar ve değeri ile hayvanlar,

¹ Aşar vergisinin kaldırılması ile ilgili tartışmalar için bkz. Palamut, Mehmet E. 1987; Okçuoğlu G -Önder İ. 1988.

tarım alet ve makinelerini içine alan bir kapsamda uygulanmıştır. Sayımda derlenen veriler genel olarak, çiftçi ailesine ilişkin bilgiler, aile mülkiyetinde bulunan veya aile tarafından işlenen tapulu/tapusuz arazi miktarı, işletme işlerinde kullanılan çeki ve koşum hayvanlarının türü ve sayısı, tarım aletleri, ekilen ürünler, ekim alanları ve bu alanların verimi ile hayvan sayılarından oluşmaktadır (Saçlı 2009:12). 1927 nüfus sayımına göre meslek sahibi nüfusun %81,9'u çiftçi idi. Buna karşılık tarımda üretim yöntemleri geri, araçlar yetersiz, verimlilik çok düşük ve ürünün taşıma olanakları da sınırlı idi (Sarc 1970:7).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bartın'da iktisadi hayatın ağırlık noktasını tarım üretimi teşkil ediyordu. Günümüz için de aynı tespiti yapmak mümkündür. Örneğin TÜİK tarafından yapılan 2001 genel tarım sayımında toplam hane halkı sayısı 40.391, tarımsal faaliyette bulunan hane halkı sayısı 27.841 ve tarımsal faaliyette bulunmayan hane halkı sayısı ise 12.550, tarımsal faaliyette bulunan hane halkı oranı % 69 olarak ortaya çıkmıştır (<http://www.tuik.gov.tr>)

Tarım üretimi denilince akla tahıllar ile meyve, sebze, pamuk ve bağcılık gelmektedir (Ünal 1989:101). Tahıl üretimi, tarih boyunca Türkiye'de özellikle Anadolu Türkiye'sinde milli ekonomi ve halk geçimi yönünden hayati bir değere sahip olmuştur (Akdağ 1999:144). Ekonomik ve sosyal yaşantıda diğer tarım ürünlerine göre önemini koruyan tahıl, ihracat açısından da önem taşımaktadır.

Araştırma döneminde Bartın'da etkin tarımsal faaliyet olarak daha çok tahıl tarımı görülmektedir. Tahıl tarımı, başta buğday olmak üzere arpa, yulaf, kaplıca, mısır ve darı'dan oluşmaktadır. Kayıtlarda darı ekiminin kaç dönümlük alanda yapıldığı belirtilmemiş, sadece darı tohumu olarak geçmektedir. Biz bu 15.000 darı tohumundan 850,00 kg.darı geliri elde edildiği kaydedilmektedir. Darı miktarı dönüm olarak belirtilmediği için toplam ekili alanın 405.000 dönüm olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo:1).

Tablo 1: Mevsimlere Göre Tarımsal Ürün Deseni (1927)

Ürün	Tarım	Yıllık Ekim	Yıllık Gelir (%)	Yıllık Hâsılat (Kilo)	Dönüm Başına (Kilo)	"+" / "-"
Mevsimi	Ürünü	(Dönüm)	(%)	(Kilo)	(Kilo)	"-"
Kış Üretimi	Buğday	150.000	37,04	4.000.000	26,67	-
	Arpa	80.000	19,75	1.500.000	18,75	-
	Yulaf	50.000	12,35	1.500.000	30	-
Yaz	Kaplıca	25.000	6,17	1.000.000	40	-
	Mısır	100.000	24,69	8.500.000	85	+
Toplam		405.000	100	16.500.000	40,74	

Kaynak: Bartın Rehberi 1927:47.

Tarımsal üretim, kış ve yaz olmak üzere iki mevsimde yapılmıştır. Kış mevsiminde buğday, arpa, yulaf ve kaplıca, yaz mevsiminde ise daha çok mısır ve darı üretimi yapılmıştır. Bir yılda en fazla buğday (%35,04), mısır (%24,69) ve arpa (%19,75) olurken, en az kaplıca (%5,95) ve yulaf (%11,90) üretimi yapılmıştır. Bölgede yıllık 405.000 dönümlük alanda toplam 16.500.000 kilo gelir elde edilmiştir (Tablo:1). Bu geliri toplam dönüm miktarına böldüğümüzde dönüm başına ortalama 40.74 kilo düşmektedir.

Kazanın toplam ziraî üretim miktarında ticarete konu olabilecek bir ihtiyaç fazlası ürünün bulunup bulunmadığını tespit edebiliriz. Bunu hesaplayabilmek için kaza genelinde bir yıl boyunca ödenmiş olan aşar vergisi dikkate alınır. Kaza ölçeğinde buğdaydan alınan toplam aşar vergisi görülmektedir (Tablo:6). Bu nedenle hesaplamada toplam 4.000.000 kg. buğday üretimini dikkate almamız gerekmektedir (Tablo:1). Acaba bu miktar, köylülerin bir yıllık tüketimini karşılayabilecek düzeyde midir?

1927 yılı sayımına göre Bartın kazasının toplam nüfusu 64.235 olarak belirlenmiştir (Bartın Rehberi, 1927:16). Bir insanın bir yıl boyunca tüketebileceği buğday miktarının ortalama olarak 205 kg olduğu dikkate alındığında (Güran, 19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı 1998:16) 64.235 kişilik bir nüfusun yıllık buğday ihtiyacı 13.168.175 kg olacaktır. Aynı yılın buğday üretimi ise 4.000.000 kg. olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo:1). Buna göre buğday arz-talep dengesi noktasında talep lehine 9.168.175 kg.'lık bir fazlalık görülmektedir². Elde edilen talep fazlası, yöre halkının ticarete konu olacak tarımsal üretimde bir fazlalık olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak köylerde buğdayın yanı sıra arpa, yulaf, kaplıca, mısır ve darı gibi destekleyici ürünler de yetiştirildiğinden bu açığa biraz ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Tahıl üretimini, yıllık ortalama tarımsal üretim miktarına göre değerlendirdiğimizde, sadece mısır üretiminin ortalamanın üzerinde kaldığı (%85), diğer ürünlerin ise ortalamaya yakın ya da ortalamanın altında kaldıkları görülmektedir (Tablo:1). Bu da, bölgede mısır üretiminin daha yoğun odlunu ve "Bartın kazası arazisi ziraate çok elverişli ve kuvvetlidir. Buğdaydan ziyade mısır yetiştirilir" ifadesini doğrulamaktadır. Mevsim koşullarına bağlı olarak üretim değerinin de değiştiği bölgede, döneminin özgün ifadesiyle "Vakti zamanında yağmurlar yağar, dolu vesaire afattan masun olduğu senelerde" elde edilen hasılat da artmaktadır (Bartın Rehberi 1927:47).

Bölgede hububat üretimi yanında geçim kaynaklarından biri de tütün üretimi olmuştur. Tütün üretimi, Cumhuriyet öncesi dönemde de söz konusuydu. Osmanlı Devleti'nde tütün ticareti tekel altında olduğundan ayrı bir işleme tâbi idi (Ökçün 1971:70).

² Benzer sonuçlar Küçükcalay ve Efe (2006)'nin, Alpu köyü üzerine yapmış oldukları çalışmada da ortaya çıkmıştır. Söz konusu çalışmada köylünün bir yıllık tüketebileceği buğday miktarı 198.222 kg, aynı yılda buğday tüketimi yaklaşık 203.975 kg. olarak bulunmuş ve 5.752 kg'lık bir talep fazlası oluşmuştur.

1920-1922 yılları arasında Bartın ölçeğinde 2.174 dönümlük ekili arazide toplam 192.912 kilo tütün üretim yapılmıştır (Tablo 2). Buna göre dönüm başına ortalama 88,7 kg. Tütün elde edilmiştir³. Aynı yıllarda tütün üretiminin ihracat içindeki payı %5,95 olup toplam değeri 118.308 lira'dır. En fazla 1922 yılında 1.110 kilo en az 1920 yılında 360 kilo tütün üretimi gerçekleşmiştir. Bir yılda dönüm başına düşen tütün miktarı ortalama 88,7 kilodur.

Tablo 2: Tütün Üretimi

Yıllar	Ekili Arazi (Dönüm)	Tütün miktarı (Kilo)	Dönüm Başına Hâsılat Miktarı (Kilo)
1920	360	18.365	51,0
1921	704	38.216	54,3
1922	1.110	136.331	122,8

Kaynak: Bartın Rehberi 1927:47-48.

1922 senesinde ürün hâsılatında ciddi bir artış gözlenirken, 1927 senesinde hızlı bir düşüş yaşandığından bu yıl sadece 31 dönümlük bir arazide tütün ekimi yapılmıştır. Bu hızlı düşüşün nedenleri araştırıldığında söz konusu dönemde zirai tütün fidelerini keşfe giden memurların bilgisizlikleri, bu memurların fazla keşifte bulunmaları ile keşif kanununun uygulanması konusunda birtakım sıkıntıların ortaya çıktığı görülmektedir. İlgili dönemde yürürlükte olan keşif kanununa göre zirai keşif miktarını doldurma zorunluluğu bulunmaktaydı. Böyle olunca kalitesi düşük olan tütünler ile kalitesi iyi olan tütünlerin birbirine karıştırılması ihtimalini doğurmuş ve bu şekildeki bir uygulama tütünün değerini düşürmüştür. Sonuçta değeri düşürülen tütünler alıcı tüccarlar tarafından tercih edilmemiş ve ürünün fiyatı oldukça düşük kalmıştır. Bu kaybın önüne geçmek için 1927 yılının Mart ayında bir takım kararların alındığı ifade edilmiş ise de ancak orijinal belgede herhangi bir bilgi verilmemiştir.

2.1.2. Tarım İşletmelerinin Büyüklüğü

Tarımsal üretimde etkinliği belirleyen faktörlerden biri de işletme büyüklüğüdür. Küçük işletmelerde sermaye donanımı yetersiz olduğu halde büyük işletmelerde sermaye donanımı daha yeterlidir. Bu işletmelerde modern tarım yöntemlerinin benimsenmesi tarımsal üretimin artmasını da sağlamaktadır.

³ On sekizinci yüzyıl sonlarında, mültezimler öşrü para olarak aldıklarında hesaplamalarda 1 dönüm tarladan 40 kıyye (51,3 kg.) tütün elde edilebileceğini kabul ediyorlardı (Güran, 19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı 1998:98). Buna göre Bartın'da 1920 yılında dönüm başına tütün geliri bu ortalamaya yakın çıkmış, diğer yıllarda ise ortalamanın çok üzerinde olduğu görülmüştür.

Osmanlı ziraat istatistiklerinde işletmeler büyüklüklerine göre üçe ayrılarak incelenmiştir. Yüz ölçümleri 10 dönümden az olanlar küçük işletmeler, 10-50- dönüm arası olanlar orta büyüklükte işletmeler, 50 dönümden fazla olanlar ise büyük işletmeler sınıfında yer alıyordu (Güran, Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910, 1988:242-243). On dokuzuncu yüzyıl Anadolu tarımında küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemli bir yeri vardı. Pazar için yapılan üretimin önemli bir bölümü bu işletmeler tarafından gerçekleştiriliyordu (Pamuk 1999:266).

Bartın kazasında bir yılda üretim yapılan ekili alan 370.000 dönümdür. Bu miktarı kazanın o günkü 12.223 hanesine böldüğümüzde hane başına 30 dönüm düşmektedir. Bu hesaba göre Bartın kazasında orta büyüklükteki tarım işletmelerinin yer aldığı söylenebilir. Bu tür işletmelerin büyüklüğü, orta büyüklükteki bir ailenin çalışma zamanını doldurabilecek genişlikteydi. Osmanlı İmparatorluğu'nda yirminci yüzyılın başlarında ortalama işletme büyüklüğünün 40-80 dönüm arasında (Güran, Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910, 1988:243) olduğu hatırlandığında, Bartın'daki işletmelerin bu rakamdan daha düşük olduğu görülmektedir.

Acaba Bartın'ın çiftçisi 1 dönüm tarlada çeşitli ürünler ürettiğinde ne kadar harcama yapıyordu? Kazada bir dönüm tarlada buğday üretildiğinde ne kadar harcama yapıldığı ve bunun sonucunda ne kadar gelir elde ettiği net ve açık bir şekilde o dönemin istatistiklerinde yer almadığı için mevcut orta büyüklükteki işletmelerde üretim giderleri hesaplanamamıştır. Dolayısıyla Bartın'ın 1927'lere ait harcama kalıpları konusundaki bilgilerimiz bu tarihte yapılan istatistikî bilgilerle sınırlıdır.

2.2. Hayvancılık

En önemli tarımsal faaliyetlerden biri de hayvancılıktır. Hayvan yetiştiriciliği çeşitli amaçlarla yapılır. Bu amaçlar, çekim ve yük taşımacılığında güçlerinden yararlanılması, gübre sağlanması, çiftçinin temel gıda ihtiyacının karşılanması, ya da elde edilen ürünlerin piyasada satılması şeklinde sıralanabilir. (Güran, Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910, 1988:258).

Kırsal kesimde hayvan yetiştiriciliği, ekonomik hayatın önemli bir parçasıdır. Genel olarak bakıldığında hayvancılığın aile iç ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla piyasa için üretimin yapıldığını söylemek güç olduğu gibi hayvancılığın bir meslek dalı olarak yapıldığını söylemek de güç olacaktır.

Çift sürme işlerinde öküz, at ve katır gibi hayvanların gücünden yararlanılıyordu. Osmanlı çiftçisi en çok öküzü kullanıyordu. Bir çift at bir iş gününde 7-7, bir çift öküz ise 3-4 dönüm toprak sürebiliyordu. Özellikle eğimli ve dik alanların öküz ile sürülmesi kaçınılmazdı. Bu yüzden Bartın kazasında öküz varlığının çok olması (18.267) bununla açıklanabilir (Bartın Rehberi 1927:52).

Ürün demetlerinin tarladan harmana ve buradan ambara taşınmasında dönemin çoğu Anadolu köylerinde olduğu gibi (Muşmal 2008) at ve eşek gibi yük hayvanlarından yararlanılmakla birlikte, daha çok bir çift öküzün çektiği iki tekerlekli kağnılar kullanılıyordu. 1927 Bartın'ında ulaşım şartları bu tür kağrı arabasının kullanımını gerekli kılıyordu (Bartın Rehberi 1927: 50).

Tablo 3: 1927 Yılı İtibariyle Hayvan Varlıkları (Baş)

Hayvan Türü	Baş	%
Keçi	6300	9,34
Sığır	48545	71,99
Manda	9350	13,9
At	2833	4,20
Eşek	400	0,59
Toplam	67428	100

Kaynak: Bartın Rehberi, 1927,s. 52.

Tarımsal ürününü taşınmasında daha çok beygir ve eşek gibi yük hayvanlarının kullanıldığı görülmektedir. Bartın kazasında at, eşek, öküz, inek, boğa, manda, koyun ve keçi gibi hayvanlar bulunmaktadır (Bartın Rehberi 1927:52). Bu hayvanları keçi, sığır, manda, at ve eşek olmak üzere beş grupta toplayabiliriz (Tablo: 3).

Tabloda, büyük baş hayvanlarının sayıca küçükbaş hayvanlarından çok fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Bartın kazasının sahip olduğu Batı Karadeniz iklim şartlarının büyük baş hayvan yetiştiriciliğine daha uygun oluşunun bir sonucu olarak yorumlanabilir. Küçükbaş hayvanların, hayvan mevcudu içindeki oranı %9'dur.

Bartın arazisinin yapısına bağlı olarak hayvan yetiştiriciliği üç farklı kesimde yapılmaktadır. Birinci kesim, Bartın şehrine göre Kuzeyde kalan bölgedir. Bu bölgede hayvan yetiştiriciliği pek olmamakla birlikte sadece az sayıda keçi ve koyun cinsine rastlanılmaktadır. İkinci kesimde orta derecede hayvan bulunmaktadır. Son olarak güneyde bulunan üçüncü kısım, sulak ve verimli yapısı itibariyle çeşitli hayvanları bünyesinde barındırmaktadır.

2.3. Sanayi

Bir ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasında en önemli dinamiklerden biri de sanayidir. Bundandır ki Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ülkenin ekonomik anlamda kalkınabilmesi için sanayileşmek bir zorunluluk olarak görülmüştür. Bu amaçla 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla sanayi sınıflara ayrılmış, her sınıfın bu kanundan kendisine tanınan muafiyetten yararlanılması sağlanmıştır. Ayrıca kanunla yerli sanayiye ucuz devlet arazisi tahsisi, çeşitli vergi muafiyetleri, taşıma ve ulaştırma indirimleri gibi teşvikler getirilmiştir (Coşkun 2003).

Bartın'da ormanlık alanların çokluğu hammadde kaynaklarına yakınlık nedeniyle, bir taraftan keresteciliği ön plana çıkarırken diğer taraftan da kereste ile doğrudan ilişkili ileri ve geri bağlantılı sektörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kerestecilik, günümüzde olduğu gibi on sekizinci yüzyılda da Bartın kırsal kesim için önemli bir geçim kaynağı olmuştur (Başbakanlık Osmanlı Arşivi 1844:12).

1927 yılı kayıtlarına göre Bartın'da dört kereste fabrikasının aktif olarak üretimde bulunduğu görülmüştür. Bunlardan ilk ikisi, İnce Alemdar zade Halil Beye aittir. Birinci fabrika, Bartın'a yürüme mesafesi iki saat uzaklıktaki "Derbend" köyündedir. Bu fabrika 56 beygir gücünde olup su ile çalışmaktadır. Aynı zamanda katrak biçki, iki daire biçkisi ve kütük başı ile zımpara tezgâhı bulunan fabrikada bina ve yapıların inşaatı için gerekli kereste üretilmektedir.

Askılan fabrikası olarak da bilinen ikinci fabrika, Bartın'a yürüme mesafesi altı saat uzaklıkta ve Askılan mevki sınırları içerisinde bulunmaktadır. Adı geçen fabrika 40 beygir gücünde olup lokomobille çalışmakta ve bir dairesi, bir katrak biçki, iki daire biçkisi bulunmaktadır. Bu fabrikalardan o dönemde İstanbul ve İzmir'e kereste ticareti yapıldığı anlaşılmaktadır.

Diğer iki kereste fabrikası da Mehmet Hocaşâdeler'e aittir. Bu kereste fabrikalarından biri Safranbolu kazası sınırları içinde bulunan "Yeni Han" adlı mevkidedir. Su ile çalışan bu fabrika 70 beygir gücündedir. Merkezi İstanbul keresteciler sitesinde olan ikinci kereste fabrikası, yine Safranbolu kazası dâhilinde Gencusi mevkiinde bulunmakta ve Kumluca fabrikası olarak bilinmektedir. Bu fabrika, 50 beygir gücünde ve lokomobil ile çalışmaktadır. Sözü edilen her iki fabrikaların yıllık üretim kapasitesi 5.000 metre mikâptır. Mevsim şartlarına bağlı olarak bu üretim yıllık 20.000 metre mikaba çıkabilmekte ve aynı zamanda bu fabrikalarda 150 ton da talaş üretimi yapılabilmektedir. Söz konusu olan kereste fabrikalarında meşe ve kayın başta olmak üzere İstanbul ve İzmir'e kereste ticareti yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bartın kazasında kereste fabrikaları yanı sıra su değirmenlerinin de olduğu kaydedilmektedir. Değirmenlerin genel durumundan söz ederken, bu değirmenlerin kendi hesabına mı ya da kendilerine getirilen hububatı öğütmekle uğraşan değirmenler mi olduğu konusunda detay bilgiye rastlanılmamıştır. Yine mevcut değirmenlerden kaç kişinin çalıştığı bilgisine de yer verilmemiştir.

Bartın'a iki km. uzaklıkta "Ordu yeri"nde denilen yerde "Mektep Mahallesi"nden Beşe Mehmed zâde Ali Efendiye ait "dolap değirmeni" bulunmaktadır. Su gücüyle çalışan bu değirmen, 150 beygir gücünde olup 24 saatte 2.400 kilo un üretmektedir. Bir değirmenin üretim kabiliyetinin 24 saatte öğüttüğü buğdayın miktarı ile ölçüldüğü (Ökçün 1971: 40) dikkate alındığında, adı geçen değirmenin mahalli ihtiyaçlara cevap verdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu değirmen ile ilgili fazla da bilgi verilmediğinden, bu değirmenin üretim kapasitesi ölçeğinde çalışıp çalışmadığı bilinmemektedir.

2.4. Madencilik

Madencilik, bir yandan oluşturduğu yüksek katma değer ile toplumların refah düzeylerini etkilerken; diğer yandan hammadde, ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetler ile sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesinde uyarıcı etki yapmaktadır (Komisyon, Türkiye Madencilik Sektör Raporu 2007-2008).

Uygarlık tarihinde Anadolu yarımadası, zengin maden yatakları bakımından daima dikkat çekmiştir. Madencilik faaliyetleri, MÖ 7000 yıllarında saf bakırın bulunmasıyla MÖ 1200 yıllara kadar yaygın olarak kullanılmıştır (Doğan 2005). Cumhuriyet döneminde ilk madencilik kurumu 1933 yılında kurulmuş olan Altın Arama ve İşletme İdaresidir. Ancak, günümüzde işletilen bir altın madeni yoktur (Komisyon 2001).

1927'lerde Bartın'a sekiz saat yürüme mesafede Safranbolu'nun Gece-nuz nahiyesinde yeraltında maden kömürü bulunduğu ancak henüz işlenmediği kaydedilmektedir. Yine aynı tarihte Bartın'a dört saat uzaklıkta "Arı Alma" mevkiinde demir madeni, iki saat uzaklıkta "Dernek" çevresinde bir maden, Dernek'te kırmızı ve yeşil toprak boyası, dört saat uzaklıkta istavrat mevkiinde "tere suyu" adıyla romatizma için yararlı bir su bulunmaktadır. Bartın'a dört saat yürüme mesafesinde "Edalı" Köyünde, "Çiçekli Su" adıyla bilinen maden suyu bulunmaktadır. Yine Bartın'a üç saat mesafede Amasra'nın Tarla Ağzı adıyla bilinen yerde 140 numaralı kömür madeni ocakları vardır. Bu ocak, "Ahmed Mürvet ve Ortakları Amasra Kömür Şirketi" tarafından işletilmektedir. Bulunduğu dönemde günlük 50 ilâ 60 ton arasında kömür ihracatı yapıldığı kaydedilmektedir (Bartın Rehberi 1927:46-47).

2.5. Ticaret

Ticaret kelimesi Arapça kökenli kelime olup kâr amacıyla mal veya diğer değerli şeylerin alım-satım faaliyetini ifade etmektedir. Bu işlemlerin görüldüğü yere de ticarethane denilmektedir. Malların zaman ve yer faydasını artırarak katma değere katkıda bulunan ticaret, malların üreticiden tüketicilere ulaşmasına aracılık etme faaliyeti olarak da görülebilir (Seyidoğlu 2002:628-629).

Osmanlı Devleti'nde ticaret, genel olarak iç ve dış ticaret olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır (Quataert 2005:189). Bu iki ticaret şekli ülkelerin coğrafyasıyla yakından ilgilidir. Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu coğrafya, ilk çağlardan itibaren farklı ırk ve kültürden insanların geçiş yolu olmuştur. Bu da Osmanlı'yı önemli ticaret merkezi konumuna getirmiştir. 19 yy ortalarına kadar dış ticaret fazlası veren Osmanlı ekonomisi, sonraki yıllarda bozulmaya başlamıştır (Buluş 2003: 42-43).

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında Türkiye, dönemin şartları doğrultusunda maddi kayıplara uğramıştı. Ülkenin ekonomisi tamamen tarıma dayanıyordu (Hatipoğlu 1981: 40).

1927'lerde Bartın'da esnaflık yapan kesimin güç koşullarda ekonomik hayatını devam ettirdikleri görülmektedir. Esnaf kavramı genel olarak; "şe-

hir ve kasabalarda, mal ve hizmet üretimi ile ilişkili herhangi bir iş kolunun belirli bir alanında uzmanlaşmış olarak çalışanların meydana getirdiği meslekî örgütlenmeler” olarak tanımlanabilir (Genç 2005:293). Bu çerçevede bakıldığı zaman Bartın’da sözü edilen dönemde, Osmanlı İmparatorluğu’nda görülen ve gelişmiş bir meslekî örgütlenmeden söz edilemez. Ancak birbirinden farklı 46 meslek grubunun ticarî faaliyette bulunduğu bu çalışmada tespit edilmiştir.

Bununla birlikte, ticari yapının pek gelişmediği, toptancı tüccarların aynı zamanda perakendecilik de yaptıkları bu dönemde, toptancı tüccarlar ile küçük esnaf ilişkisinin pek iç açıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki; toptancı tüccar küçük esnafa kredi açmak yanında, küçük esnafa toptan sattığı fiyat üzerinden aynı zamanda perakende satış yapmış, bu durum küçük esnafa mağdur etmiştir (Bartın Rehberi 1927: 19).

1927’de Bartın Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı 216 tüccar bulunmaktadır. Bu rakam kayıt esasına göre gruplandırıldığında bir arada yapılan işler tek sayılmak suretiyle toplam 46 meslek ortaya çıkmaktadır. Deftere kaydetme düzenine bakıldığında her tüccara bir oda sicil numarası verildiği, sicil numarasından sonra tüccarın ismi, yaptığı iş ve odada hangi sınıfta kayıt altına alındığı belirtilmiştir (Ek 1). Buna göre beş farklı sınıfta yapılan esnafın 3’ü fevkalade sınıfta, 12’si birinci sınıfta, 33’ü ikinci sınıfta, 48’i üçüncü sınıfta ve 120’si dördüncü sınıfta kayıtlı görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Bartın Ticaret Odası’na Kayıtlı Tüccarın Sınıflarına Göre Ticarî Faaliyetleri, 1927

S. NO	Ticari Meşguliyet Alanları	SINIFLAR				Toplamlar	%	
		Fevkalade	1.	2.	3.			
1	Acente	-	-	-	1	1	0,46	
2	Aşçı	-	-	-	1	1	0,46	
3	Atariye	-	-	-	1	1	0,46	
4	Bahçıvan	-	-	-	1	1	0,46	
5	Bakırcı	-	-	-	1	1	0,46	
6	Bakkal	-	-	3	2	18	23	10,7
7	Bakkal- Şekerci	-	-	-	1	-	1	0,46
8	Bakkal- Hırdavatçı	-	-	-	-	1	1	0,46
9	Bakkal- Manfatura	-	-	-	-	1	1	0,46
10	Bakkaliye- Yumurta	-	1	1	-	-	2	0,93
11	Banka Şubesi	-	-	1	-	-	1	0,46
12	Birahane Lokantacı	-	-	-	-	1	1	0,46
13	Debbağ	-	-	-	3	2	5	2,31
14	Değirmenci	-	-	-	-	2	2	0,93
15	Tellal	-	-	-	1	1	2	0,93
16	Direk Kâtibi	-	-	-	-	1	1	0,46
17	Eczacı	-	-	1	-	-	1	0,46
18	Ekmekçi	-	-	-	2	5	7	3,24

19	Demir vs.	-	1	-	-	1	2	0,93
20	Gümrük Simsarı	-	1	-	-	-	1	0,46
21	Hırdavatçı	-	-	2	2	-	4	1,85
22	İpçi	-	-	-	-	2	2	0,93
23	Kasap	-	1	-	1	7	9	4,17
24	Kereste	3	5	5	5	4	22	10,2
25	Kırtasiye	-	-	-	-	1	1	0,46
26	Kireççi	-	-	-	-	1	1	0,46
27	Koltukçu	-	-	-	-	1	1	0,46
28	Kösele ve Hırdavatçı	-	-	1	-	-	1	0,46
29	Kumcu	-	-	-	-	1	1	0,46
30	Maden Direkçisi	-	-	-	1	3	4	1,85
31	Madenci	-	-	-	1	-	1	0,46
32	Manifatura Silahçı	-	-	1	-	-	1	0,46
33	Manifaturacı	-	-	10	13	28	51	53,6
34	Manifaturacı- Bakkaliye	-	1	1	3	2	7	3,24
35	Mültezim	-	-	-	-	1	1	0,46
36	Müsrikatçı	-	-	-	-	3	3	1,39
37	Simsar	-	-	-	-	1	1	0,46
38	Şekerci	-	-	-	2	1	3	1,39
39	Tenekeci	-	-	-	-	1	1	0,46
40	Terzi	-	-	-	1	2	3	1,39
41	Tuhafiyeci	-	1	-	-	-	1	0,46
42	Tütüncü	-	-	1	-	-	1	0,46
43	Yemenici	-	-	3	3	12	18	8,33
44	Yumurta Kırt-Gaz	-	1	-	-	-	1	0,46
45	Yumurtacı	-	-	-	6	8	14	6,48
46	Zahireci	-	-	3	1	3	7	3,24
	TOPLAMLAR	3	12	33	48	120	216	100

Kaynak: Bartın Rehberi 1927:20-31.

Genel olarak bakıldığında bütün sınıflarda en fazla icra edilen meslek 51 kişi (%23,61) ile manufatura olmuştur. Manifaturayı 23 kişi (%10,65) ile bakkalcılık ve 22 kişi (%10,19) ile kerestecilik izlemektedir. Bununla beraber bir kişinin birden fazla işi yaptığı da görülmektedir. Örneğin bakkal ve şekerçi olan bir kişinin aynı zamanda hırdavatçılık da yapması, ya da yumurtacılık işiyle uğraşan esnafın bu işi yanında kırtasiye ve gaz acenteliği yapması gibi. Sınıflar arası dağılım incelenecek olursa, fevkalade sınıfında sadece 3 kişi bulunmakta bunlar da kerestecilik yapmaktadır. En fazla olmak üzere birinci sınıfta kerestecilik (5 kişi), gözlemlenirken, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda en fazla kayıtlı meslek manifaturacılık olarak dikkat çekmektedir.

2.6. Dış Ticaret

Dış ticaret denince en basit anlatımla bir ülkenin başka ülkelerle yaptığı ticari faaliyet anlaşılır. Genellikle iç ve dış ticaret olarak ikiye ayrılır. Yurt

dışından mal ve hizmet alım-satım işlemleri dış ticareti oluşturur (Seyidoğlu 2002:629). Bir ülkenin ekonomik büyümesini etkileyen iç ve dış faktörler olmak üzere bir takım faktörlerden söz edilebilir. Sermaye akımları yanında dış ticaret akımlarını da söz konusu dış faktörler arasında saymak mümkündür (Yıldırım, Karaman ve Taşdemir 2010:530). Ülkeler, kendi aralarında dış ticaret yapmak suretiyle milli gelirleri artırma yoluna giderler. Dış ticarete girişmeyen bir ülke, tüketimini kendi üretim olanakları içinde sağlayacağı üretimle karşılayacaktır (Alkin 1992:286).

Osmanlı Devleti'nde dış ticaretin belirleyici özelliği, tarım ürünleri ve maden ürünlerinin dış satımı ve gıda maddeleri, dokuma ve giyim eşyası gibi temel tüketim malları idi (Kepenek 1987: 22). İmparatorluğun sonlarına doğru (1908-1914) ekonomik yapı, tarımcı, sanayide geri, dış ticarete dışa bağımlı niteliğini koruyordu (Boratav 2008: 32-33). Türkiye başta tüketim malları olmak üzere pek çok malı ithal ediyordu. İhracat büyük ölçüde tarımsal ürünlere dayanmaktaydı (Şahin 2002: 44). Bunun yanında Osmanlı ekonomisi güçlü bir merkezi devlete sahip, küçük üreticiliğin yaygın olduğu, dünya pazarlarına yönelik büyüme eğilimi gösterdiği bir ekonomi olarak görülmektedir (Tabakoğlu 2003:258). Burada Bartın Ticaret ve Sanayi Odası'nın 1927 kayıtlarına göre dış ticaret yapısı ele alınacaktır.

2.6.1. İhracat

Dış ticaret ile ilgili gelişmelerin incelenmesinde önemli göstergelerden biri, ihracat ve ithalata ait fiyatlarının seyridir. İhracat, ödemeler dengesinin önemli bir kalemidir (Öney 1987:88). İhracat fiyatları ithalat fiyatlarına göre daha az artıyorsa, bu durum ülkenin ya da bölgenin kaynak kaybı anlamına gelir. Başka bir ifadeyle ülkenin aynı miktar ithalat ürünü için giderek daha fazla yerli ürün vermesi demektir (Kepenek 1987: 41).

Bir ülkenin ihracat ve ithalat rakamları o ülkenin cari işlemler hesabında yer alır. Cari hesapta ülkenin dış âlemlerle gerçekleştirdiği mal işlemleri yer alır. Mal ihracatı (+), mal ithalatı ise (-) işaretle gösterilir. Mal işlemlerinin toplamı ticaret dengesini oluşturur (Ünsal, 2011:476). İhracat ve ithalat rakamlarının da yer aldığı "ödemeler dengesi, bir ülkenin uluslararası ekonomik ilişkilerinin hepsini topluca ortaya koyduğu için çok önemli ve yararlı bir kavramdır". Bir ülkenin dış ilişkilerinin durumu en iyi dış ödemeler dengesinden izlenebilir (Aren 1987:155).

1927'de bir yıllık dönem boyunca Bartın kazasına ait bu alandaki gelişmeler tablo 4 ve tablo 5'te verilmiştir. Her iki veri dizisinin ortak yanı, dönem süresince dış ticaret oranlarının olumlu gelişmesidir. Tablo 4'te görüldüğü gibi, 1927'de bir yıllık dönemde toplam 1.987.904 liralık bir ihracat gerçekleştirilmiştir⁴. Bunun 1.844.737 liralık kısmı (%92,80) Türk

⁴ 1927 yılında Türkiye'nin mal ihracatı 158 milyon TL, mal ithalatı ise 211 milyon TL'dir (S.Tezel, 1986, 102). Bu durumda aynı yıl Bartın ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı % 1,3'tür.

limanlarına geriye kalan kısmı ise transit olarak yabancı ülke limanlarına yapılmıştır.

Tablo 4: Ocak- Aralık Dönemi İhracat, 1927

Cinsi	Kabb ⁵ (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Mercimek	11	1030	110	0,01
Darı	23	1670	140	0,01
Kuru fasulye	241	20460	2820	0,14
Kaplıca	117	3600	81	0,00
Saman		64215	1265	0,06
Sebze		51500	2885	0,15
Meyve	54	3614	425	0,02
Ceviz içi	2121	131024	89176	4,49
Tavuk ve emsali	493	22177	10212	0,51
Koyun ve keçi	-	395	2390	0,12
Manda ve sığır	-	196	7760	0,39
Tuzlu bağırsak	21	1143	2010	0,10
Domuz eti	-	875	135	0,01
Salyangoz	10	500	40	0,00
Hurda bakır	145	9405	4181	0,21
Av derisi	66	3379	29342	1,48
Tiftik	609	44447	61415	3,09
Yapağı	14	1016	730	0,04
Balmumu	385	3442	3775	0,19
Pekmez	4	197	95	0,00
Peynir	31	527	182	0,01
Tahin	14	200	50	0,00
Soğan	193	13870	890	0,04
Arpacık soğanı	67	3495	390	0,02
Badem içi	2	105	145	0,01
Sadeyağ	80	2190	2172	0,11
Geyik boynuzu	7	404	290	0,01
Yaprak tütünü	2142	120157	118308	5,95
Sofra küfesi		2722	227	0,01
Çorap	21	351	585	0,03
Sahtiyan	79	2613	3788	0,19
Kireç		92500	1305	0,07
Katran	462	8030	1055	0,05
Eşyayı zatiye	533	15886	4262	0,21
Ayakkabı yemeni	55	1815	3375	0,17
Balta		1613	822	0,04
Kereste		31000	898900	45,22
Maden sütunu		2715	22955	1,15

⁵ Yunanca kabos'tan gelir.19,47 kg buğday veya 25 litredir (Taşkın, 2005, s. 45).

Cinsi	Kabb ⁵ (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Sarıca ağacı		20000	1400	0,07
Kabak çekirdeği	364	25610	4822	0,24
Yumurta	10864	15644000	543000	27,32
Toplam Türk limanlarına ihracat			1844737	92,80
Transit olarak yabancı ülke limanlarına ihracat				0,00
Kereste		6722	18050	0,91
Kabuklu ceviz	100	7273	117	0,01
Yumurta	2493	3590000	125000	6,29
Toplam İhracat			1987904	100,00

Kaynak: Bartın Rehberi 1927: 39-41

Türk limanlarına yapılan ihracatın en fazla olduğu kalem 898.900 lira (%45,22) ile kereste olurken, en az gerçekleşen kalem ise 40 lira ile salyan-goz olmuştur. Transit olarak yabancı ülke limanlarına kereste, kabuklu ceviz ve yumurta ihracatı yapılmıştır (tablo 3). Bunların içinde en fazla yumurta ihracatı 543.000 Lira (%27,32) görülürken en az kabuklu ceviz 117 lira (%0,01) görülmektedir. Kereste hem Türk limanlarına (31.000 m³) hem de transit olarak yabancı ülke limanlarına (722 m³) ihracatı yapılan kalem olarak dikkat çekmektedir.

Dış ticaret rakamlarının güvenilirliği konusu çok önemlidir. Bu rakamlar gerçeği yansıtmaktan uzak ise, söz konusu ülkenin ekonomisi hakkında da doğru yorum yapılamaz. Bu noktadan hareketle Bartın'ın 1927 yılına ait ihracat ve ithalat rakamlarının güvenilirliği konusunda ileri sürülen bazı endişelerin olduğunu hemen belirtelim. Bu endişeler daha çok ithalat ve ihracat rakamlarının kayıtları hususunda dile getirilmiştir. İleri sürülen iddiaya göre tüccar, gümrük beyannamesini dolduran komisyoncuya sözlü beyanda bulunmakta, komisyoncu tüccarın verdiği sözlü beyana göre tüccarın malına bir değer biçmekte ve tüccar ise malının değerini olduğundan daha az söyleyebilmektedir. Bu şekilde gümrük beyannamesinin doldurulması beraberinde bir takım endişeler getirmiştir. Bir önceki yıla göre 1927 yılında ticari buhranın daha çok olduğu ifade edilmekte ve beş tüccarın ticaretten çekildiği, dokuz tüccarın kayıtlarının esnaf kaydına çevrildiği, yirmi beş küçük esnafın da dükkânlarını kapattığı kayıtlardan anlaşılmaktadır (Bartın Rehberi 1927: 42-43).

2.6.2. İthalat

1927 tarihinde yapılan istatistikî bilgilere göre, toplam ithalat miktarı 1.880.785 liradır. Bunun 1.841.921 lirası (%97,93)Türk limanlarından, geriye kalan 37.965 lirası (%2,07) ise transit olarak doğrudan yabancı ülkelerden gelen emtiadır. Bu emtialar kahve, fıstık, tuzlu ve kuru sığır derisi, gazyağı, pamuk ipliği ve çaydan oluşmaktadır (Bartın Rehberi 1927: 39).

⁶ İthalat rakamına Safranbolu, Ağlani, Çaycuma ve Devrek dâhildir.

İthalat kalemleri içinde başta şeker olmak üzere emanetçi eşyasından sabun, soğan ve boyaya, fabrika edevatından lastik ayakkabıya kadar birbirinden farklı eşyayı saymak mümkündür (Tablo 5).

Tablo 5: Ocak -Aralık Bartın Gümrüğü İthalatı, 1927

Cinsi	Kab (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Şeker	6.323	290.040	39.900	2,12
Manifatura	4.125	309.719	516.566	27,47
İplik	1.080	137.679	236.387	12,57
Emanetçi Eşyası	423	19.732	20.346	1,08
Bakır Adaveti	334	7.635	7.188	0,38
Zeytinyağı	1.097	68.580	36.002	1,91
Zeytin tanesi	111	12.685	1.952	0,10
Manda ve Sığır Derisi	518	31.532	19.609	1,04
Sabun	1.242	54.134	23.990	1,28
Soğan	107	11.596	1.232	0,07
Dakik: un	2.752	496.032	76.717	4,08
Demir Kürek ve Kazma	40	4.510	1.090	0,06
Av Tüfeği ve Fişeği	33	1.112	1.268	0,07
Boya	64	3.065	947	0,05
Şehriye	171	6.945	3.036	0,16
İrmik	6	323	91	0,00
Peynir	90	1.860	1.823	0,10
Nişadır	24	1.234	620	0,03
Kalay	38	36.130	8.240	0,44
Fıstık	145	4.010	1.995	0,11
Bira	264	21.440	2.750	0,15
Rakı	312	13.042	12.270	0,65
Konyak	21	1.095	460	0,02
Balık Yağı	863	25.445	3.521	0,19
Cam	315	18.890	2.634	0,14
Kiremit ve Tuğla		61.000	1.587	0,08
Zift	50	1.150	750	0,04
Anason	2	105	60	0,00
Bakraç		2.013	787	0,04

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın'ın Ekonomik Yapısı

Cinsi	Kab (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Tahin	207	4.108	1.800	0,10
Peynir mayası	5	182	85	0,00
Sadeyağ	18	555	330	0,02
Kunduracı malzemesi	187	17.290	12.215	0,65
Ecza-yı tıbbi	61	4.117	6.314	0,34
Çay	18	555	1.038	0,06
Kahve	270	16.712	14.264	0,76
Çinko saç levha	1.023	37.048	4.661	0,25
Kurşun boru	26	1.515	470	0,02
Mütenevvi hırdavat	2.810	141.343	101.909	5,42
Eşyayı zatiye	316	21.160	11.125	0,59
Mecdid elbise	20	985	1.550	0,08
Kırtasiye	82	5.990	3.284	0,17
Pirinç unu	11	900	196	0,01
Otomobil ve edevatı	18	12.363	13.765	0,73
Tuzlu ve taze balık		2.000	100	0,01
Pekmez ve bulama	91	955	785	0,04
Mukavva	3	200	35	0,00
Yumurta talaşı	1.475	72.800	7.505	0,40
Reçel	12	710	355	0,02
Demir tel	458	11.567	1.515	0,08
Çimento	1.129	31.380	2.113	0,11
Kar fiçı ve çivileri	4.347	110.915	12.423	0,66
Sardalye konserve	41	545	425	0,02
Mevadı iniflakiye vesaire	647	13.960	2.921	0,16
Tenbâkû	15	1.000	1.048	0,06
Konserve	18	1.212	705	0,04
Ayakkabı	19	1.125	1.850	0,10
Bisküvi	8	415	325	0,02
Palamut	6	8.288	825	0,04
Sirke	54	4.150	255	0,01
Bamya	3	42	50	0,00
Güllaç	20	927	485	0,03

Cinsi	Kab (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Kese kâğıdı	49	3.915	847	0,05
Fabrika edevatı	44	20.039	12.310	0,65
Mum	15	735	225	0,01
Nişasta	7	350	95	0,01
Ekmek kadaifi	12	495	487	0,03
Baharat	4	358	320	0,02
Muşamba	3	310	80	0,00
Kına	19	1.280	990	0,05
İspirto	24	8.640	2.075	0,11
Benzin	1.232	18.896	4.785	0,25
Gazyağı	9.350	142.270	15.995	0,85
Müste'mel elbise	25	1.497	2.131	0,11
Radyum lambası	9	79	125	0,01
Ham pamuk	147	13.682	16.985	0,90
Susam	12	1.600	640	0,03
Kösele parçası	210	14.867	16.075	0,85
Portakal	57	2.955	356	0,02
Limon	234	9.063	958	0,05
Üzüm	778	49.769	11.526	0,61
İncir	688	25.882	9.398	0,50
Hurma	188	8.300	1.345	0,07
Harub	24	1.375	266	0,01
Tuz	9.512	965.000	69.500	3,70
Saçma	13	1.110	720	0,04
Mecdid demir	4.385	109.624	10.527	0,56
Hurda demir		110.245	4.283	0,23
Çelik	52	3.450	917	0,05
Atariye	898	47.807	30.057	1,60
Tuhafiye	1.194	59.859	62.820	3,34
Zücaciye	428	20.687	16.055	0,85
Çinko edevatı	44	2.660	1.050	0,06
Sinema ve teferruatı	6	1.200	300	0,02
Lastik ayakkabı	7	379	395	0,02
Tütün ve sigara	1.568	163.219	243.000	12,92

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın'ın Ekonomik Yapısı

Cinsi	Kab (Adet)	Kilo	Değeri (Lira)	%
Kibrit	137	7.570	9.964	0,53
Pirinç	201	20.090	6.385	0,34
Kepek ve paspal	2.675	121.000	5.790	0,31
Türk Limanların- dan gelen eşya toplamı			1.841.921	97,93
Transit olarak doğrudan yurt dışından gelen emtia				0,00
Kahve	447	26.624	23.943	1,27
Fıstık	115	4.600	1.220	0,06
Tuzlu ve kuru sığır derisi	62	7.987	5.760	0,31
Gazyağı	5.000	89.600	4.585	0,24
Pamuk ipliği	8	1.520	1.697	0,09
Çay	15	380	760	0,04
Toplam ithalat			1.880.785	100,00

Kaynak: Bartın Rehberi 1927: 32-38.

Türk limanlarından gelen İthalat rakamı, en fazla 516.566 lira(%27,47) manifatura kaleminden yapılmıştır. Bu kalemi sırasıyla 236.387 lira (%12,57) ile iplik ve 234.000 lira (%12,97) ile tütün ve sigara izlemiştir. İthalat miktarı en az 35 lira mukavva olarak gerçekleşmiştir. Transit olarak doğrudan yabancı ülkelerden gelen ithalat içinde en çok kahve 23.943 lira (%1,27) ile yer alırken çay 760 lira olarak ithalatı en az gerçekleşen ürün olmuştur.

İhracat ve ithalat rakamları birlikte değerlendirildiğinde, Bartın'da 1927'de bir yıllık dönemde, ithalat miktarı 1.880.785 lira, buna karşılık ihracat miktarı da 1.987.904 liradır. Bu hesaba göre ithalattan fazla ihracat olmuştur. Bu dönemde ihracatın ithalatı karşılama oranı %106'dır. İhracatın en önemli kalemi kereste (898.900 lira) ve yumurtadır. Bu dönemde ihracatın gelişmesi daha çok limanların durumuna bağlı olarak değişmektedir (Bartın Rehberi 1927:42).

2.5. Ormancılık

Ormanlar sağladıkları ürün ve hizmetleri bakımından dünyanın en önemli doğal kaynakları arasında gösterilmektedir. Yapılan araştırmalar, gelişmiş ülkelerin alternatif enerji kaynakları arayışlarında ormanlara büyük önem verdiklerini göstermiştir. Çünkü ormanlar, kendisini yenileyebilen tek kaynaktır (Kırdar ve diğerleri 2010:1).

Bartın kazası sınırları içinde bulunan ormanların mülkiyeti devlete aittir. Ormanların toplam alanı yaklaşık olarak 100.000 hektar kadardır. Bu ormanlardan el ve su hızları ve kereste fabrikaları aracılığıyla kereste imal edilmektedir. Sadece Bartın'daki ormanlarda senede yaklaşık olarak 5 ilâ 10.000 metre mikap kereste elde edilmektedir. Ağaçların % 85'i kayın ve gürgen, % 15'i ise meşe, çam, göknar (kökpınar), karaağaç, dişbudak, çınar, kızılbaş, kestane ve serpme şimşir, kızılçikı kayacık, sarıca boya ağacı, defne vb. ağaçlar bulunmaktadır. Bartın iskelesinden senede asgari yirmi beş, azami otuz beş bin metre mikâp kereste geçmektedir. Safranbolu (Zafranbolu), Arac ve Devrek bu toplama dâhildir (Bartın Rehberi 1927: 50-51).

2.6. Vergiler

Tarihi süreçte her devletin kamuyu ilgilendiren hizmetlerin devamlılığını sağlamak için başvurduğu bir takım çareler olmuştur (Kazıcı 2005: 11). Bu çarelerden biri de, kamu hizmetlerinin finansmanında önemli bir ekonomik kaynak (Milliyet Genel Ekonomi Ansiklopedisi 1988:920) niteliği taşıyan vergidir. "Vergi, kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacıyla, karşılıksız olarak, gerçek ve tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip para şeklindeki ödemelerdir" (Akdoğan 2003:115).

Bireylerin harcama güçlerini denetim altında tutmak bakımından çok etkin bir araç (Aren 1987:233) olan vergi, Osmanlı İmparatorluğu'nun da malî yapısının temelini oluşturmuştur (Genç 1975:231). Vergi, imparatorluğun tamamında aynı oranda uygulanmamış, her bölgenin ırk, kültür, iklim ve diğer bir takım iktisadî ve toplumsal durumları dikkate alınmıştır (Ünal 1989:117).

Vergiler, Tanzimat döneminde malî alanda yapılan reformların arasında önemli bir yer tutmuştur (Ortaylı 1974:2). Tanzimatla birlikte şer'î vergiler kaldırılmış, bunların yerine tarımsal ürünlerden onda bir demek olan öşür, küçükbaş hayvanlardan "adet-i ağnam", İmparatorluğun Müslüman olmayan kesimine cizye getirilmiştir (Kıvanç ve Pamuk 2010:599). Yine aynı düzenlemelerle örfî vergilerin yerini "vergü- yi mahsusa" almıştır (Güran, 1989: 13; Şener 1990:108).

1840 yılından itibaren uygulama alanına konulan bu verginin vergü-yi mahsusa) miktarı, sancak ölçeğinde belirlenir toplam miktar kazalar arasında paylaşıldı. Sonra kazanın müdür ve meclis azaları, nüfusun etnik özelliğine göre imam, papaz ve kocabaşı gibi kişilerin katıldığı toplantıda kasaba ve köylere düşen miktar belirlenirdi. En sonunda belirlenen bu vergi miktarı, köy ve mahalle düzeyinde kişilerin ödeme durumlarına göre paylaştırıldı. Halkın emlak, arazi ve diğer gelirlerinin tespit edilerek ödeme gücüne göre vergilendirme prensibine dayanan bu vergi, 1860 yılında kaldırılarak yerine arazi ve gelir vergileri getirilmiştir (Öztürk 1996:176).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de geleneksel gelir vergileri kalkmış ve yerine daha modern vergiler konulmaya çalışılmıştır. Bu yıllarda Osmanlı İmparatorluğundan intikal eden ve gelir üzerinden alınan vergiler, Temettü vergisi, Aşar ve Harp vergisiydi. Temettü vergisi, 1914 yılında yürürlüğe girmiştir. Ticaret ve sanat gelirleri üzerinden alınan bu vergi, 1926 yılında yürürlükten kaldırılmış, yerine aynı yıl kazanç vergisi konulmuştur.

Aşar vergisi, tarım ürünlerinden aynı olarak alınan dolaysız vergi idi. Devlet gelirleri içinde önemli bir yeri olan aşar, 1925 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Harp vergisi ise, Temettü vergisiyle aynı yıl yürürlüğe girmiş ve kamu sektöründe çalışanlar, emekliler ile temettü vergisi vermeyen işçilerden yüzde üç oranında alınmaktaydı. Temettü vergi yerine ikame edilen kazanç vergisi, 1926 yılında uygulamaya konulmuş, 1950'ye kadar devam etmiştir (Korkmaz 1982:106-108).

Cumhuriyet döneminde Zonguldak iline bağlı bir kaza durumunda olan Bartın kazasında da çok çeşitli vergi türlerini görmekteyiz (Tablo:6). 1927 Haziran ve 1928 Şubat döneminde Bartın kazasında toplam 173.446 lira 1.281 kuruş vergi geliri tahakkuk ettirilmiştir. Tahakkuk eden verginin yanında verginin alınmasını gerektiren ilgili maddesi ve bu maddenin kaçınıcı faslı olduğu da belirtilmiştir.

Tablo 6: 1927 Haziran-1928 Şubat Dönemi Tahakkuk Ettirilen Vergi

Tahakkuk Ettiren	Madde	Fasıl	Lira	Kuruş	%
Müsakkafat Vergisi	1	1	12.847	78	7,41
Arazi Vergisi	2		27.269	86	15,72
Kazanç Vergisi	1	2	18.789	11	10,83
Unvan ve Ruhsat Tezkiyesi	2		1.278	50	0,74
Hâsılatı					
Harb Kazançları Vergisi	3		0	0	0,00
Bedel-i Nakdi-i Askeriye		3	5.850	0	3,37
Maktu Vergisi		4	9.318	50	5,37
Davar Resmi	1	5	4.533	6	2,61
Hayvanat-ı Ehliye Resmi	2 ila 5		40.109	11	23,12
Veraset ve intikal vergisi		6	173	5	0,10
Hususi Ormanlar hâsılatı		7	107	41	0,06
Nakliyat Vergisi		9	24	44	0,01
Umumi istihlak vergisi	1	13	9.360	1	5,40
Oyun âlâtı istihlak resmi			33	0	0,02
Seyr-u sefâin resmi			1.110	26	0,64
Muhâkeme hâsılatı	1	27	2.744	43	1,58
Nüfus hâsılatı	2		265	10	0,15
Kâtib-i adli hâsılatı	4		1.260	50	0,73
Kazanç harçları	1	28	5.390	12	3,11
Kayıd ihracı vesaire	2		281	2	0,16
Kazanç intikal ilmi ve haberleri hâsılatı	3		309	73	0,18
Evkaf hâsılatından umur-u	4		1	44	0,00

tasrifiye hissesi					
Müessesat-ı	2	3	2	0	0,00
Sihhiye hâsılatı					
Maden hasılatı		37	1.219	60	0,70
Satılacak emvalin Bedeli	1	39	644	55	0,37
İcar	2		2.773	8	1,60
Hâsılat ve ücret-i arazi	3		70	72	0,04
Satılacak emvalin bedeli		40	20	92	0,01
Devlet ormanları hâsılatı		42	15.180	3	8,75
Müteferrika	1	45	1.836	61	1,06
Ceza-i nakdiler	2		2.635	92	1,52
Vergi Tezâkiri	5		0	0	0,00
Askeri Tevfikatı	1	46	710	70	0,41
Mülkiye Tevfikatı	2		2.075	65	1,20
A'şar bakayası tahkikat ve tahsilâtı			0		0,00
Muecceliyet-i askeriye vergisi			0		0,00
Mükellefiyet-i nakliye-i Askeriye			0		0,00
Fasl-ı mahsus			5.322	60	3,02
Temettü' Vergisi			0		0,00
Harb Vergisi			0		0,00
TOPLAM			173.446	1281	100,00

Kaynak: Bartın Rehberi 1927: 53-55.

Tabloda görüldüğü gibi, 1927 Haziran -1928 Şubat döneminde alınan vergilerin büyük bir kısmı “hayvanat-ı ehliye resmi” denilen vergilerden oluşmaktadır. Bu vergi, hayvan başına alınan bir vergi olup %23,12'dir. Bu vergiyi %15,72 ile arazi vergisi ve %10,83 ile kazanç vergisi izlemiştir. En az vergi ise sırasına göre nakliyat vergisi (%0,01), veraset ve intikal vergisi (%0,10) olarak gerçekleşmiştir.

SONUÇ

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bartın iline ait ekonomik yapının ortaya konulduğu bu çalışmada, ildeki iktisadi hayatın ağırlık noktasının tarım ve hayvancılık üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Tahıl tarımının öne çıktığı Bartın'da daha çok buğday, arpa ve yulaf üretimi yapılmıştır. Bunun yanı sıra mısır üretimi, (%23.81) buğdaydan (%35) sonra en fazla üretilen ürün olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, 1927 yılında kaza olan Bartın'da bir yılda üretilen buğday miktarı ve bir yıllık tüketim ihtiyacı hesaplanmış, buğday açığı ortaya çıktığı görülmüştür. Bu açıktan hareketle, o dönemde üretim tüketimi karşılamadığından yöre halkının ticarete konu olacak fazla üretime sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hayvancılığın, yöre halkının öz tüketimini karşılamaya yönelik yapıldığı ve daha çok büyük baş hayvancılığı üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Hayvancılık sektöründeki bu üretim yapısının günümüz de devam ettiği ortaya çıkmaktadır.

İncelenen dönemde tarım işletmeleri, daha çok orta ölçekli işletmeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Şöyle ki, hane başına ortalama işletme büyüklüğü 30 dönüm olarak hesaplanmış, bu rakamın yirminci yüzyılın başlarındaki ortalama işletme büyüklüğü olan 40-80 dönüm rakamından daha düşük olduğu görülmektedir.

Bu çalışmaya temel teşkil eden Bartın Ticaret ve Sanayi Odasının 1927 tarihli Bartın Rehberi kayıtlarına göre o dönemde 216 esnafın ticari faaliyette bulunduğu tespit edilmiştir. Ticari faaliyet fevkalade, birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf olmak üzere dört farklı sınıfta toplanmıştır.

1927 yılında Türk limanlarına ve transit yabancı ülke limanlarına yapılan ihracat kalemlerinin odak noktasını, kerestecilik (%45) ve yumurtacılık (%27.32), buna karşılık ithalat rakamlarının ağırlık noktasını ise manifatura (%27.47) oluşturmuştur. İhracatın ithalattan daha fazla gerçekleştiği bölgede, ihracatın ithalatı karşılama oranı %106 olarak çıkmıştır.

Kısaca Cumhuriyetin ilk yıllarında Bartın, Anadolu kasabaları içinde orman ürünlerinin ağırlıkta olduğu, tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomiye sahip; küçük ticari ve sınaî kuruluşların bulunduğu bir yerleşim yeri görünümündedir.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ Mustafa (1999), *Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi (1453-1559)* (Cilt 2). Ankara: Barış Yayınevi.
- AKDOĞAN Abdurrahman (2003), *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- ALKİN Erdoğan (1992), *İktisat*, Filiz Kitabevi.
- AREN Sadun (1987), *İstihdam Para ve İktisadi Politika* (8 b.). Ankara: Savaş Yayınları.
- BARCAN Ömer Lütfi (1953), *Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi. Türkiye Mecmuası* (Cilt 10, s. 1-26). içinde İstanbul.
- Bartın Rehberi* (1927), Bartın: Bartın Ticaret ve Sanayi Odası.
- Bartın Valiliği*. www.bartın.gov.tr (25.12.2012).
- BORATAV Korkut (2008), *Türkiye İktisat Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- BULUŞ Abdulkadir (2003), *Türk İktisat Politikalarının Tarihi Temelleri*. Konya: Tablet Kitabevi.
- DİNLER Zeynel (2001), *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- DOĞAN Özlem Sertkaya (2005), "Türkiye'de Altın Madenciliği", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi* (13), 150-157.
- GENÇ Mehmet (1975), *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi. Türkiye İktisat Tarihi Semineri*.
- GENÇ Mehmet (2005), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken.

- GÜRAN Tevfik (1988), Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910. *Türk İktisat Tarihi Yıllığı*(1), 225-303.
- GÜRAN Tevfik (1989), *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi:Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- GÜRAN Tevfik (1998), *19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- HATİPOĞLU Zeyyat (1981), *Gelişme İktisadî ve Türkiye'nin İktisadî Gelişmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.
- İLKİN Akın (1988), *Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi* (5 b.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İNALCIK Halil & Quataert, D. (1997), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (2 b., Cilt 1). (H. Berktaş, Çev.) İstanbul: Eren Yayıncılık.
- KARAKAYALI Hüseyin (1989), *Ekonomi Kuramı*. İzmir: Bilgehan Matbaası.
- KARAMAN K Kıvanç & Pamuk, Ş. (2010), "Ottoman State Finances İn European Perspective", 1500-1914. *The Journal of Economic History*, 599.
- KAYNAK Muhteşem (2009), *Kalkınma İktisadî*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- KAZICI Ziya (2005), *Osmanlı Vergi Sistemi*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- KEPENEK Yakup (1987), *Türkiye Ekonomisi*. Ankara: Teori Yayınları.
- KIRDAR Erol., Özel, H., & Ertekin, M. (2010), "Fıstıkçamı (Pinus Pinea L.) Ağaçlandırmalarında Budama Uygulamasının Boy ve Çap Gelişimi Üzerine Etkileri", *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 1-10.
- Komisyon (2001), *Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu Metal Madenler Alt Komisyonu Değerli Metaller Çalışma Grubu Raporu*. Ankara: Devlet Pilanlama Teşkilatı.
- Komisyon (2008), *Türkiye Madencilik Sektör Raporu (2007)*. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Madencilik Sektör Meclisi.
- KORKMAZ Esfender (1982), *Vergi Yapısı ve Gelişimi*. İstanbul: Gür-Ay Matbaası.
- KÖKLÜ Aziz (1976), *Makro İktisat*. Ankara: S Yayınları.
- KÜÇÜKKALAY A.Mesud & Efe, A. (2006), "Osmanlı Ziraî Sektörünün Ticarileşebilme İmkânı Üzerine Bir Deneme: 1844-45 Alpu Köyü Örneği", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM) Dergisi*(20), 245-279.
- KÜTÜKOĞLU S.Mübahat (2000), *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadî Yapısı*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Milliyet Genel Ekonomi Ansiklopedisi (1988). *I,II*. İstanbul.
- MUŞMAL Hüseyin (2008), "XIX. Yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(24), 253-276.

- OKÇUOĞLU Gülsevin-ÖNDER İzzettin (1988), "Aşarın Kaldırılması", *İÜİF. Prof.Dr. Süleyman Barda'ya Armağan Özel Sayısı*, İstanbul.
- ORTAYLI İlber (1974), *Tanzimatten Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*. Ankara.
- ÖKÇÜN A.Gündüz (1971), *Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistiki*. Ankara.
- ÖNEY Erden (1987), *İktisadi Planlama*. Ankara: Savaş Yayınları.
- ÖZBEK Nadir, *Kemalist Rejim ve Popülizmin Sınırları:Büyük Buhran ve Buğday Alım Politikaları, 1932-1937*.
- ÖZTÜRK Sait (1996), *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri:Bilecik*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- PALAMUT, Mehmet E. (1987), "Aşar ve Düşündürdükleri", *İÜİF. Prof. Dr. Sabri Ülgener'e Armağan Özel Sayısı*, İstanbul.
- PAMUK Şevket (1999), *Yüz Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. İstanbul: K Kitaplığı Yayınları.
- QUATAERT Donald (2005). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- SAÇLI Yurdakul (2009), *Türkiye'de Tarım İstatistikleri Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: DPT.
- SARC Ömer Celal (1970), "50 Yıllık Cumhuriyet Döneminde Ekonomik ve Sosyal Bünyedeki Başlıca Değişmeler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 30(1-4), 1-26.
- SEYİDOĞLU Halil. (2002), *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- ŞAHİN Hüseyin (2002), *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- ŞENER Abdullatif (1990), *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*. İstanbul.
- TABAKOĞLU Ahmet (2003), *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul: dergâh Yayınları.
- TAŞKIN Ünal (2005), *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- TEZEL S.Yahya (1986), *Cumhuriyet Döneminin İktisadi tarihi(1923-1950)*. Ankara: Yurt Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu* http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=44 (18.10.2012).
- ÜNAL Mehmet Ali (1989), *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÜNSAL M. Erdal (2011), *İktisada Giriş*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- YAVUZ Fahri (2000), "Türkiye'de Tarım Politikası", *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*(31,Özel Sayı), 9-22.

YILDIRIM Kemal, Karaman, D., & Taşdemir, M. (2010), *Makro Ekonomi*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ek 1: Bartın'da Tüccar ve İsimleri (1927)

S.No	Ticari Ünvanı	İşi	Sınıfı
1	Amasralı Ahmet Rifat Efendi	Mültezim	Dördüncü
2	Seranlıoğlu Şevki Efendi	Bakkal	Dördüncü
3	Fesci Oğlu (Hacı Osman)Efendi	Kasap	Dördüncü
4	Külahlızade Hasan Tahsin Efendi	Bakkal	Dördüncü
5	Kara Musallıoğlu Hüseyin Efendi	Tenekeci	Dördüncü
6	Müslümoğlu Kasım Reis Efendi	Maden Direkçisi	Dördüncü
7	Çavuşoğlu Mehmet Efendi	Maden Direkçisi	Dördüncü
8	Kemikoğlu Sabri Efendi	Attariye	Dördüncü
9	Akça Ahmetoğlu Mehmet Efendi	Ekmekci	Dördüncü
10	Hatcenmioğlu Hüseyin Efendi	Bakkaliye	İkinci
11	Kanbur Hüseyinoğlu Ahmet Efendi	Kereste	İkinci
12	Kollukcuoğlu Mehmet Efendi	Kereste	Üçüncü
13	Mevralıoğlu Halil Efendi	Debbağ	Üçüncü
14	Emir Mehmetoğlu Hamit Efendi	Bakkal	Dördüncü
15	Hacı Abdullahoğlu Muharrem Efendi	Bakkal	Dördüncü
16	Kanbur Hüseyinoğlu İbrahim Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
17	Topluoğlu Hasan Efendi	Kumcu	Dördüncü
18	Hacı Çavuşoğlu Hacı Mustafa Efendi	Yumurtacı	Üçüncü
19	Rüstemoğlu Mehmet Efendi	Yumurtacı	Üçüncü
20	Osman usta Hacı Mehmet Efendi	Keresteci	Dördüncü
21	Kör İbrahimoğlu Osman Efendi	Muskiratçı	Dördüncü
22	İnce zade İbrahim Hakkı Efendi	Kösele ve Hurdavatçı	İkinci
23	Battaloğlu Cemal Efendi	Bakkal ve Hurdavatçı	Dördüncü
24	Abdülbaki oğlu Hüseyin Efendi	Kasap	Dördüncü
25	Anonim Şirketi Bartın Ziraat	Banka Şubesi	İkinci
26	Kasapoğlu Mehmet Bey	Manifaturacı	İkinci
27	HocaOğlu Mehmet Ali Efendi	Bakkal	Dördüncü
28	Kara Kalpakoğlu Hasan Efendi	İpci	Dördüncü
29	İmam Hüseyinoğlu Hüseyin Efendi	Manifaturacı	İkinci
30	İnce Alemdarzade Mehmet Efendi	Bakkal ve Şekerci	Üçüncü
31	İmamoğlu Ahmet Efendi	Bakkal Manifatura	Dördüncü
32	İnce Alemdarzade Faik Bey	Keresteci	İkinci
33	Kalaycıoğlu Ali Efendi	Manifaturacı	Üçüncü
34	Görelıoğlu Ahmet Efendi	Kireççi	Dördüncü
35	Fırıncı Hacı Mustafaoğlu Hacı Ahmet Efendi	Bakkal	Dördüncü
36	Kamil Çavuşun Fuat Efendi	Kasap	Dördüncü
37	Fırıncıoğlu damadı Mehmet Sami Efendi	Bakkal	Dördüncü
38	Ünyelizade Hüseyin Efendi	Hurdavatçı	İkinci
39	Kocabaşzade Hacı Mustafa Efendi	Bakkal	İkinci
40	Pabuçcuoğlu Mehmet Efendi	Manifaturacı	İkinci
41	Fırıncı Ahmetoğlu Hacı Emin Efendi	Manif. ve Bakkaliye	Üçüncü

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın'ın Ekonomik Yapısı

42	Zertiloğlu Mehmet Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
43	Çınçinoğlu Kadir Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
44	Seracioğlu Ahmet Efendi	Keresteci	Birinci
45	Görenlisoğlu Halil Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
46	Şiracioğlu Hacı Emin Efendi	Bakkal	İkinci
47	Molla Hüseyinoğlu Tahsin Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
48	Molla Hüseyinoğlu Ahmet Efendi	Manifatura	Üçüncü
49	Fırıncı Hacı Mustafaoğlu Mehmet Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
50	Dervişzade Rasih Efendi	Tuhafiyeci	Birinci
51	Kollukcuoğlu Halil Efendi	Debbağ	Dördüncü
52	Abdulkakioğlu Abdullah Efendi	Kasap	Dördüncü
53	Torbaloğlu Hüseyin ve Hasan Efendiler	Kasap	Birinci
54	Gören Bekirzade Hacı Ömer Efendi	Manifatura	İkinci
55	Ferikzade Şükrü Efendi	Manifatura	Üçüncü
56	Dabazaoğlu Ali Bey	Manifatura	Dördüncü
57	Çakır Ahmetoğlu Hasanın Mahdumu Hüseyin Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
58	Kalaycıoğlu Mehmet Kaptan	Bakkal	Dördüncü
59	Deli Eminoğlu Mustafa Efendi	Yemenici	Dördüncü
60	Kabarıkıoğlu İbrahim Efendi	Debbağ	Üçüncü
61	Semuzoğlu Mehmet Usta	Yemenici	Üçüncü
62	Kamil Çavuşun Celal Efendi	Yemenici	Üçüncü
63	Hocazade Ali Efendi	Keresteci	Üçüncü
64	Ünyeli Zade Mehmed Efendi	Hurdavatçı	Üçüncü
65	Dağlı Zade Ahmet Usta	Yemenici	Dördüncü
66	Debbağoğlu Mehmed Usta	Yemenici	Üçüncü
67	Görenoğlu Mehmed Refik Efendi	Manifatura	Dördüncü
68	Karakaşoğlu Hasan Efendi	Manifatura	Üçüncü
69	Bakkaloğlu Ali Efendi	Ekmekçi	Dördüncü
70	Zertiloğlu Ali Efendi	Manifatura	Dördüncü
71	Kemikoğlu Mehmed Usta	Yemenici	Dördüncü
72	Kemikoğlu İbrahim Efendi	Manifatura	Üçüncü
73	Nafile Alemdarzade Hüseyin Efendi	Manifatura	Dördüncü
74	Fırıncıoğlu Mehmet Usta	Yemenici	İkinci
75	Hasanoğlu Mehmet Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
76	Hasankadı Zade Osman Efendi	Keresteci	Üçüncü
77	Küçükkoğlu Mehmet Efendi	Manifatura	Dördüncü
78	Koca İbrahim Oğlu Mehmet Efendi Mahdumu Osman Efendi	Manifatura	Dördüncü
79	Sarı Hüseyinoğlu Ömer Efendi	Manifatura	Dördüncü
80	Dervişzade Zeki Efendi	Manifatura	Dördüncü
81	Alişoğlu Mehmet Efendi	Bakkaliye	Üçüncü
82	Külahlıoğlu Hüseyin Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
83	Kadioğlu damadı Mehmet Usta	Aşçı	Dördüncü
84	Hocazade Halil Efendi	Bakkaliye ve Yumurta	Birinci
85	Sarı Hüseyinoğlu Hasan Efendi	Manifatura, Bakkaliye	Üçüncü
86	Ulusluoğlu Selim Efendi	Yumurtacı	Üçüncü
87	Gedikoğlu Ali Efendi	Yumurtacı	Üçüncü

88	İbadioğlu Mustafa Efendi	Yumurtacı	Üçüncü
89	Dervişzade Fehmi Ziya ve Osman Efendiler	Hırdavatçı	İkinci
90	Esmazadeler namına Katibi Ali Efendi	Keresteci	Üçüncü
91	Samancızade Galip Bey	Muskirat bayii	Dördüncü
92	Musa Reisoğlu Mehmet Efendi	Yemenici	Dördüncü
93	Bekir Efendioğlu İsmail Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
94	Taşcı Ahmetoğlu Nuri Efendi	Yemenici	Dördüncü
95	Rüstemoğlu Hasan Ağa	Manifatura	Üçüncü
96	Camuşoğlu Ömer Efendi	Bakkal	Dördüncü
97	Yeğen Ağazade Ömer Efendi	Zahireci	İkinci
98	Hacı Mustafa Oğlu Ömer Efendi	Terzi	Dördüncü
99	Ziyaettinoğlu Ahmet Efendi	Manifatura	Dördüncü
100	Fettahoğlu Ali Efendi	Yemenici	Dördüncü
101	Kanbur Hüseyinoğlu Hüseyin Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
102	Yeğen Ağazade Mehmet Efendi	Ekmekci	Dördüncü
103	Sallantıoğlu Hasan Efendi	Şekerci	Dördüncü
104	Hacı Ballakoğlu Hacı Mehmet Efendi	Manifaturacı Bakkaliye	Birinci
105	Hacı Ballakoğlu Hacı Ali Efendi	Manifaturacı Bakkaliye	Dördüncü
106	Yeğen Ağazade İbrahim Efendi	Ekmekci	Üçüncü
107	Aldırakhoğlu Ahmet Usta	Yemenici	Dördüncü
108	Kürekoğlu Seyfettin Efendi	Terzi	Dördüncü
109	Kastamonulu Oğlu Hüseyin Efendi	Yemenici	Dördüncü
110	Hacı İbrahimoğlu Cemal Efendi	Manifatura	Dördüncü
111	Hacı Kadioğlu Hamdi Efendi Mahdumu Necati Efendi	Manifatura	Dördüncü
112	Ak Mehmetoğlu Fehmi Efendi	Koltukcu	Dördüncü
113	Tatayhoğlu İbrahim Efendi	Yemenici	İkinci
114	Arifoğlu Hacı Mehmet Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
115	Çevikoğlu İbrahim Efendi	Manifatura	Dördüncü
116	Hatipoğlu Mehmet Efendi	Manifaturacı	Üçüncü
117	Alişoğlu Ömer Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
118	Ali Şeyhoğlu Sadık Efendi	Hurdavatçı	Üçüncü
119	Palabıyıkoğlu Hüseyin Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
120	Muallimzade Hüseyin Avni Efendi	Manifatura	Dördüncü
121	Keleşoğlu Mehmet Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
122	Tatayhoğlu Mehmet Efendi	Yemenici	Dördüncü
123	Pala Osmanoğlu Osman Efendi	Zahire, Bakkaliye	Dördüncü
124	Hacı Kadioğlu Osman Faik Efendi Mahdumu Sabri Efendi	Manifatura	Dördüncü
125	Hacıoğlu İsmail Efendi	Debbağ	Üçüncü
126	Sabuncuoğlu Hasan Efendi	Yemenici	Dördüncü
127	Şeyhoğlu İzzet Usta	Şekerci	Üçüncü
128	Keserci Abdullah Efendi	Yemenici	İkinci
129	Hamamcıoğlu Hasan Ağa	Zahireci	Üçüncü
130	Kara İbrahimoğlu Abdullah Efendi	Kasap	Üçüncü
131	Hasan Kadioğlu Kamil Efendi	Keresteci	Dördüncü
132	Mevralıoğlu Necip Efendi	Birahane ve	Dördüncü

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın'ın Ekonomik Yapısı

133	Değirmencizade İsmail Hakkı ve Mehmet Fuat Efendi Biraderler	Lokanta Kereste	Birinci
134	Çevikoğlu Ahmet ve Mahdumu Şemseddin Efendi	Kasap	Dördüncü
135	Hacı Ali Beyzade Davut Bey	Değirmenci	Dördüncü
136	Sarı Kadioğlu Ali Bey	Bahçıvan	Dördüncü
137	Gazioğlu Ali Efendi	Ekmekci	Üçüncü
138	Kahvecioğlu Hüseyin Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
139	Kâr Uşağızade Mustafa Bey	Değirmenci	Dördüncü
140	Hazinadaroğlu Hasan Efendi	Yemanici	Dördüncü
141	Beşe Mehmetzade Hasan Efendi	Terzi	Üçüncü
142	Beşe Mehmetoğlu Mustafa Bey	Maden Direkçisi	Dördüncü
143	Arapkırli Zaimoğlu Tahsin Efendi	Keresteci	İkinci
144	Görenoğlu Hasan Efendi	Kırtasiyeci	Dördüncü
145	Sekaoğlu Osman Efendi	Ekmekci	Dördüncü
146	Hocaoğlu Mamur Efendi	Debbağ	Dördüncü
147	Müezzinoğlu Hacı ahmet Efendi	Keresteci	İkinci
148	Cebecioğlu Hasan Tahsin Efendi	Bakkal	Üçüncü
149	Arifzade Mustafa Efendi	Manifatura	Dördüncü
150	Pala Osmanoğlu Mehmet Sadık Efendi	Manifatura ve Silahçı	İkinci
151	Arifoğlu Mehmet Efendi	Manifatura	Dördüncü
152	Tığmıroğlu Tahir Bey	Manifatura	Üçüncü
153	Çınçınzade Mehmet Efendi	Manifatura	İkinci
154	Mullimzade Tahsin Efendi	Manifatura	Üçüncü
155	Hacı Süleymanzade Kemal Efendi	Manifatura	İkinci
156	Karakaşoğlu Ömer Efendi	Manifatura	Üçüncü
157	Molla Hüseyinoğlu Osman Efendi	Manifatura	Dördüncü
158	Amasralı Hacı Hasan oğlu Abdulcelil Efendi	Madenci	Üçüncü
159	Arapoğlu Hacı Hasan Efendi	Yumurtacı	Dördüncü
160	İnce Alemdarzade İbrahim Efendi	Manifatura	Üçüncü
161	Karakaşzade Rahmi Bey ve Mahdumları	Yumurta, Kırt.ve Gaz	Birinci
162	Durakoğlu Seyit Ali Bey	Zahire, Un	İkinci
163	Kellecioğlu Mehmet Efendi	Bakkal	Dördüncü
164	Zertilzade Ömer Niyazi Efendi	Emtia-i Umumiye	Dördüncü
165	Nazırzade Hacı Ahmet Biraderi Bahaeddin Efendi	Şeker	Üçüncü
166	Pala Osmanoğlu Hacı Ahmet Efendi	Zahireci,	Dördüncü
167	Bankazade Hacı Hüseyin ve Mahdumu Mahmut Bey	Emtia-i Umumiye, Demir vs.	Birinci
168	Yirmibeşzade Hasan Bey	Keresteci	Birinci
169	Mehmet Hocazadeler	Kereste	Fevkalade
170	İnce Alemdarzade Halil Bey	Kereste	Fevkalade
171	Kileci Namına Katibi Burguczade Eyyüp Efendi	Kereste	Birinci
172	Fırıncioğlu Nuri Efendi	Manifatura	Dördüncü
173	Abdul Azizoğlu Yusuf Efendi	Manifatura	İkinci
174	Besim Efendizade Bahri Bey	Tütüncü	İkinci

175	Çelebioğlu Hasan Efendi	Direkci Katibi	Dördüncü
176	Varnalı Hacı Mustafa Efendi ve Damadı Mustafa Efendi	Yumurta, Bakkaliye	İkinci
177	Uluslu Saraçoğlu Halit Efendi	Keresteci	Dördüncü
178	Hocaoğlu Mustafa Efendi	Keresteci	Dördüncü
179	Rüstemzade Mustafa Efendi	Manifatura	Dördüncü
180	Fırıncıoğlu Mehmet fahri efendi	Yemenici	Dördüncü
181	Yirmibeşoğlu Nuri Efendi	Manifatura	Üçüncü
182	Kemikzade Hacı Ömer Efendi Mahdumu Ahmet Efendi	Manifatura	İkinci
183	Dervişzade Mustafa Bey ve Şerikası	Manifatura	İkinci
184	Hacı Çavuşoğlu Hasan Efendi	Yumurtacı	Üçüncü
185	Görenlisoğlu Nuri Efendi	Manifatura	Dördüncü
186	Hacı Ali Beyzade Ali Galip Bey	Manifatura	Üçüncü
187	Menteşezade Hacı Hüseyin Efendi	Manifatura	İkinci
188	Menteşezade Osman Efendi	Zahireci	İkinci
189	Hüsni Cemal Efendi	Müskiratçı	Dördüncü
190	Mollazade Hüseyin Efendi	Zahireci	Dördüncü
191	Molla Hüseyinzade Sadık Efendi	Manifaturacı	Dördüncü
192	Şiranlızade Hüseyin Hilmi Efendi	Simsar	Dördüncü
193	Emir Osmanoğlu Hacı ahmet efendi	Bakkal	Dördüncü
194	Amasralı Sağır Osmanzade hacı Mehmet Efendi	Manifatura, Bakkaliye	Dördüncü
195	İncezade Hüseyin Efendi	İpci	Dördüncü
196	Yağlı Namiyle Maruf Hasan Efendi	Kasap	Dördüncü
197	Ak Mehmetoğlu Mehmet Usta	Ekmekci	Dördüncü
198	Hacı Ömer Arslan Mustafa Efendi	Kasap	Dördüncü
199	Topuzoğlu Mehmet Ağa	Perakende Yumurtacı	Dördüncü
200	Yazıcızade İsmail Hakkı Efendi	Eczacı	İkinci
201	Kurucaşile Ömerler Karyesinden Haydaroğlu Rıza Bey	Maden Direkçisi	Üçüncü
202	Pabuçcuzade Mustafa Efendi Ayntablızade Namına	Keresteci	Birinci
203	Hacı Hüseyinzade Osman Fevzi Efendi	Keresteci	İkinci
204	Karadeniz Orman İşletme Türk Anonim Şirketi Bartın Şubesi	Kereste	Fevkalade
205	Amasralı Hacı Nurizade İbrahim Efendi	Acenta	Dördüncü
206	Amasralı Hacı Alemdarzade Nuri Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
207	Amasra'lı Küçükoğlu Hasan Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
208	Kara İbrahimioğlu Hacı Ali Efendi	Keresteci	Üçüncü
209	Demircioğlu Nuri Efendi	Dellal	Dördüncü
210	Gören Hocaoğlu Hasan Ağa	Dellal	Üçüncü
211	Zaferanbolulu Müezzinoğlu Nuri Efendi	Manifatura, Bakkaliye	İkinci
212	Tomaoğlu Hüseyin Efendi	Manifatura	Dördüncü
213	Hacıballakoğlu Hüseyin Efendi	Bakırcı	Dördüncü
214	Alişoğlu İbrahim Efendi	Bakkaliye	Dördüncü
215	Hacışeyhoğlu Bekir Efendi	Manifatura	Dördüncü
216	Hacıballakoğlu Hüseyin Avni Bey	Gümrük Simsarı	Birinci

Kaynak: Bartın Rehberi 1927: 20-31